

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Випуск 3

Збірник наукових праць магістрів ОП
«Дошкільна освіта. Інклюзія»,
«Початкова освіта»,
«Фізична культура та спорт»,
«Практична психологія»,
«Менеджмент. Управління закладом
загальної середньої освіти»

Київ 2025

**УДК 37(063).
973.202 я1**

**Магістерські студії психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету: збірник наукових праць
здобувачів ОС Магістр ОП «Дошкільна освіта. Інклюзія», «Початкова освіта»,
«Фізична культура та спорт», «Практична психологія», «Менеджмент.
Управління закладом загальної середньої освіти» / за заг. ред. Л.В. Задорожної-
Княгницької. Випуск 3. Київ: МДУ, 2025. 522 с.**

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол №2 від 27 листопада 2025 року)

© Колектив авторів, 2025

у практику: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 березня 2024 року / за заг. ред. Ю.О.Демидова. Маріуполь: МДУ, 2024. С. 81-85.

7. Поповська О.А. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до використання логоритміки в корекційно-педагогічній роботі з дітьми з особливими потребами. Інноваційно-технологічні засади підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти: монографія / за заг. ред. Демидової Ю.Л. та ін.; за наук. ред. К.Л. Крутій, О.А. Фунтікової. Київ: Маріупольський державний університет, 2025, С. 236-274.

8. Шикирінська О.А. Педагогічний потенціал театралізованої діяльності дошкільників. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: зб. Матер. V Міжнар. наук-практ. Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; ВДПУ, Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. С. 586-589.

9. Kruty K., Koval L., Vazhenina O., Desnova I., Zahnitko A., Popovska O. Formation of Mastering Morphology Mechanisms and Word Formation in Children: Neuroscientific Research. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 2022. № 13(4). P. 280-291. <https://doi.org/10.18662/brain/13.4/388>

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ У ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ

Катерина Крутій, доктор педагогічних наук,
професор кафедри дошкільної освіти
Карина Хімчинська, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
за спеціальністю «Дошкільна освіта»

FORMATION OF ECOLOGICAL COMPETENCE IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN DURING EXCURSIONS IN THE NATURAL ENVIRONMENT

Kateryna Kruty, doctor of pedagogical sciences,
professor of the preschool education department
Karina Khimchynska, master's student in Preschool education

Анотація. У статті розглянуто проблему формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Визначено сутність екологічної компетентності, її структурні компоненти та значення у розвитку особистості. Особливу увагу приділено екскурсіям у природне довкілля як ефективному засобу формування екологічних знань, умінь та ціннісного ставлення до природи. Представлено результати експериментального дослідження та надано методичні рекомендації для вихователів.

Ключові слова: екологічна компетентність, дошкільний вік, екскурсія, природне довкілля, екологічне виховання, педагогічний експеримент.

Abstract. The article examines the problem of forming ecological competence of senior preschool children. The essence of ecological competence, its structural components and its importance in personality development are defined. Special attention is paid to excursions into the natural environment as an effective means of forming ecological knowledge, skills and value-based attitudes towards nature. The results of the experimental research are presented and methodological recommendations for preschool teachers are provided.

Key words: ecological competence, preschool age, excursion, natural environment,

ecological education, pedagogical experiment.

Сучасна система освіти України орієнтується на формування у молодого покоління цілісного світогляду та ціннісного ставлення до навколишнього світу. Одним із ключових напрямів виступає екологічне виховання, адже загострення екологічних проблем у світі вимагає від суспільства виховання особистості, здатної приймати відповідальні рішення та діяти у гармонії з природою. Дошкільний вік є сенситивним періодом для становлення базових цінностей і норм поведінки, тому саме в цей період важливо формувати основи екологічної компетентності.

Варто виокремити, що питання екологічного виховання знайшли своє відображення в ключових нормативно-правових актах, що регулюють дошкільну освіту в Україні. Із поміж них: Закон України «Про дошкільну освіту», який визначає загальні принципи та завдання екологічного виховання; Базовий компонент дошкільної освіти, що встановлює стандарти екологічної компетентності, а також освітні комплексні програми, які пропонують конкретні методичні рекомендації для реалізації екологічного виховання в закладах дошкільної освіти.

Експерсії у природне довкілля є важливою педагогічною технологією, яка забезпечує безпосереднє спілкування дитини з природою. Такі заняття сприяють розвитку пізнавальної активності, емоційно-ціннісного ставлення, умінь аналізувати природні явища та практикувати екологічно доцільну поведінку.

Метою статті є розкриття можливостей експерсій у формуванні екологічної компетентності старших дошкільників та узагальнення результатів проведеного експериментального дослідження.

Поняття «екологічна компетентність» у науковій літературі трактується як інтегрована якість особистості, що передбачає наявність знань про природу, мотиваційної готовності до її збереження та практичних навичок природоохоронної діяльності [2; 5]. У її структурі виокремлюють кілька компонентів: когнітивний, мотиваційний, емоційно-ціннісний та поведінково-діяльнісний. Важливо підкреслити, що ці компоненти формуються у взаємозв'язку та забезпечують цілісність екологічного світогляду.

Для обґрунтування сутності екологічної компетентності у дітей дошкільного віку першочергово необхідно розкрити зміст понять «компетентність» та «компетенція». Так, І. Гушлевська визначає феномен «компетентність» як комплексну характеристику особистості, що охоплює результати її попереднього психічного розвитку, а саме: знання, вміння, навички, креативність, яка проявляється у здатності творчо розв'язувати завдання, ініціативність, самостійність, самооцінювання та самоконтроль.

Компетентну особистість характеризує низка важливих якостей, серед яких відповідальність, організованість, урівноваженість, кмітливність, інтелектуальна ефективність, активність, товариськість, культурність та освіченість. При цьому, складовими компетентності виступають «компетенції», які розглядаються як своєрідний ключ до становлення компетентної особистості.

У дошкільному віці діти виявляють природну допитливість, емоційність та чутливість до краси довкілля. Тому формування екологічної компетентності

відбувається найбільш ефективно через практичну діяльність, ігрові методи, експерименти та екскурсії. Науковці зазначають, що саме екскурсійна діяльність дозволяє дітям не лише пізнавати нове, а й формувати власний досвід екологічно доцільної поведінки. Екскурсія є активною формою організації освітнього процесу, що поєднує пізнавальну, виховну та розвивальну функції. Вона передбачає спостереження за об'єктами природи, бесіди, практичні завдання, використання дидактичних ігор. Завдяки цьому діти мають змогу отримати безпосередній сенсорний досвід, що є значно ефективнішим за навчання лише у стінах закладу.

Різновиди екскурсій можуть бути короткотривалими (прогулянки) та тривалішими (виїзні спостереження). Вибір тематики залежить від пори року, вікових особливостей дітей, освітніх завдань. Педагог під час екскурсії виступає організатором і наставником, який формує у дітей позитивне ставлення до природи, звертає увагу на закономірності природних явищ і вчить екологічно безпечній поведінці.

Експериментальне дослідження проводилося на базі закладу дошкільної освіти з участю дітей старшої групи (5–6 років). Дослідження мало три етапи: констатувальний, формувальний і контрольний. На констатувальному етапі було проведено діагностику рівня сформованості екологічної компетентності. Використовувалися методи спостереження, бесіди та ігрові завдання. Виявлено, що більшість дітей мали фрагментарні знання, але недостатню мотивацію і практичні вміння. Формувальний етап охоплював цикл екскурсій у парк, ліс, до водойми. Під час екскурсій діти виконували завдання: спостереження за змінами у природі, збір природного матеріалу, участь у міні-дослідах, творчі вправи (малювання, складання розповідей), ігри-імітації. Особливу увагу приділяли розвитку емоційного ставлення та екологічно правильних дій. Контрольний етап дозволив оцінити динаміку змін. Для цього використовували ті самі методики, що і на початку експерименту.

Аналіз результатів показав суттєві позитивні зрушення. Наприкінці формувального етапу значна частина дітей продемонструвала зростання рівня екологічної компетентності: збільшився обсяг знань про природу, підвищилася пізнавальна активність, сформувалося емоційно-позитивне ставлення до живих істот. Кількісні дані свідчать, що високий рівень компетентності зріс із 12% на констатувальному етапі до 40% на контрольному. Середній рівень продемонстрували 50% дітей, тоді як кількість дітей із низьким рівнем зменшилася з 45% до 10%. Це підтверджує ефективність використання екскурсій у формуванні екологічної компетентності.

Під час обговорення результатів слід наголосити, що важливим чинником є системність і регулярність проведення екскурсій. Вони мають поєднуватися з іншими формами роботи: бесідами, дидактичними іграми, дослідями. Лише комплексний підхід забезпечує цілісність формування екологічних цінностей.

Отже, дошкільний вік є сенситивним періодом для формування екологічної компетентності, яка охоплює когнітивний, мотиваційний, емоційно-ціннісний та поведінково-діяльнісний компоненти. Екскурсії у природне довкілля є ефективним засобом екологічного виховання, що забезпечує розвиток знань,

емоційного ставлення та практичних умінь дітей. Результати експерименту підтвердили ефективність екскурсій: рівень екологічної компетентності дітей суттєво зріс.

Узагальнюючи різні підходи, екологічну компетентність дошкільника слід розглядати як здатність дитини, спираючись на засвоєні знання, вміння, навички та власний досвід, розв'язувати екологічні завдання, що виникають у повсякденному житті, відповідно до її потреб і можливостей.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція (Затверджено наказом Міністерства освіти та науки України від 12.01.2021 № 33). URL: <https://surl.li/tocgod>
2. Закон України «Про дошкільну освіту» від 19.11.2024 (проект). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
3. Бутенко В. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку засобами наочного моделювання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 8-9. С. 3-14
4. Лисенко Н. В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2015. 352 с.
5. Маланчук О. Формування природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. *Теорія, технологія і практика навчання*. 2023. № 4. С. 38-50.
6. Максимова О. О. Формування екологічної компетентності як складової готовності дитини до школи. *Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць*. 2018. № 24. С. 15-18.
7. Ошуркевич Н. О. Сучасні педагогічні технології для формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2018. С. 65-72.
8. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника. Київ: Світич, 2016. 144 с.
9. Присяжнюк Л. А. Організація дослідницької діяльності дошкільників у контексті екологізації освітнього середовища ДНЗ. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 6. С. 28–30.
10. Чорна Г. В., Скірко Г. З. Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності в природі. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 31. Т. 2. С. 163-169.

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Оксана Поповська, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти

Ганна Чуйко, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
за спеціальністю «Дошкільна освіта»

FEATURES OF SPEECH DEVELOPMENT IN CHILDREN WITH SLI IN INCLUSIVE EDUCATION

Oksana Popovska, candidate of pedagogical sciences,
associate professor of the preschool education department
Hanna Chuiko, master's student in Preschool education

Анотація. У статті розглянуто особливості мовленнєвого розвитку дітей із